

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота (проект) магістра

з теми «**МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УМІНЬ У ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ БУДУВАТИ МІРКУВАННЯ НА
ЗАНЯТТЯХ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ**»

Виконала: студентка 2 курсу,
групи DO1-M20z
спеціальності 012 Дошкільна освіта
за освітньо-професійною програмою
Дошкільна освіта з додатковою
спеціальністю Початкова освіта
(заочна форма навчання)
Мальована Уляна Михайлівна

Керівник: **Каньоса Н. Г.**,
кандидат психологічних наук, доцент

Рецензент: **Бахмат Н.В.**,
доктор педагогічних наук, професор

Кам'янець-Подільський – 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УМІНЬ БУДУВАТИ МІРКУВАННЯ.....	8
1.1 Текст як лінгвістична основа міркування.....	8
1.2 Психолінгвістичні основи методики формування у дітей старшого дошкільного віку вмінь будувати міркування.....	16
1.3 Передумови та підстави для створення експериментальної методики	27
РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ УМІНЬ БУДУВАТИ МІРКУВАННЯ	37
2.1 Особливості міркувань дітей 5-річного віку	37
2.2 Теоретичні положення, принципи та умови організації дослідного навчання.....	45
2.3 Мета, завдання, етапи та мовний зміст роботи з формування у дітей старшого дошкільного віку вмінь будувати міркування.....	51
2.4 Методи, організаційні форми й засоби формування у дітей старшого дошкільного віку вмінь будувати міркування.....	59
2.5 Перевірка результатів упровадження експериментальної методики.....	71
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗДО – заклад дошкільної освіти

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ВСТУП

Актуальність дослідження. Урахування особистісно орієнтованого підходу до сучасного освітньо-виховного процесу передбачає впровадження нових підходів до мови як предмета навчання. Такі теоретичні положення пропонують сучасні психолінгвістичні концепції, згідно яких мова є передусім **«мовою особистості»**, «найважливішим орієнтиром дитини в її діяльності у світі», «дороговказом у житті **на шляху до себе**» (О. Леонтьєв). Крім того, в особистісно детермінованих стратегіях та технологіях розвитку мовленнєвого спілкування й оволодіння мовою – мова є не тільки «значеннєвим», а й **«смісловим феноменом»** (О. Леонтьєв). Отже, вкрай важливо конструктивно переглянути засади розвитку мовлення, враховуючи і впроваджуючи функціонально-смісловий підхід у навчанні дітей монологічного мовлення, в його функціонально-сміслових типах і мовностилістичних варіантах.

Засвоєння дитиною навичок і вмінь будувати міркування (як одного з функціонально-сміслових типів мовлення) сприяє інтелектуальному становленню дитини, розвитку вербально-логічного мислення, оперативної мовленнєвої пам'яті, пізнавальної активності. Міркування є одним із **операційних засобів** опанування знань у школі.

Загальновідомо, що Державний освітній стандарт початкової школи з української мови передбачає, починаючи з 1-го класу, ознайомлення учнів з міркуванням як типом мовлення; формування вмінь аргументувати свою думку, робити умовиводи. Проте аналіз дошкільної методичної літератури й практики свідчить, що в чинних програмах навчання і виховання дітей не виокремлено спеціальні завдання та мовний зміст роботи над міркуванням як функціонально-смісловим типом монологічного мовлення, тобто між початковою і дошкільною освітніми ланками не вибудовані логічні зв'язки в змісті навчання дітей монологу-міркування. Це обумовлює відсутність методичних рекомендацій з формування у дітей старшого дошкільного віку навичок і вмінь будувати міркування, ускладнює

виконання вихователями відповідної мовної роботи в дошкільних освітніх закладах, а тому негативно впливає на мовленнєву підготовку дітей до навчання в школі. Водночас спостереження над мовленням дошкільників засвідчили, що діти вже в 4 роки самостійно висловлюють елементи міркувань як у повсякденному спілкуванні, так і в ситуації, коли їх спонукають пояснити, довести чи обґрунтувати свою думку, відповісти на питання «Чому?».

Реалізація завдань, пов'язаних з опануванням учнями «висловлювання-міркування», його структурних компонентів, істотних ознак (зв'язність і цілісність), здійснюється, як свідчать психолого-педагогічна наука, шкільна й дошкільна практика, ефективніше, якщо в спонтанному мовленні дошкільника наявна і функціонує на практичному рівні відповідна синтаксична одиниця, коли ще до навчання в школі сформувалося «мовне відчуття» міркування (М. Вашуленко, Л. Калмикова, М. Львов, Р. Нікольська, Л. Федоренко та ін.).

Психологічні й психолінгвістичні дослідження П. Блонського, Л. Божович, Л. Виготського, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, О. Запорожця, О. Леонтєва, О. Лурії, Г. Люблінської, С. Рубінштейна, та інших учених довели, що в дітей старшого дошкільного віку розвиток мовлення тісно пов'язаний із формуванням «міркуючого мислення», що за умов спеціально організованого навчання вони здатні оволодіти міркуванням як послідовним рядом суджень.

Відомі методисти (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Виноградова, Н. Гавриш, Л. Калмикова, Н. Кузіна, Т. Ладиженська, М. Львов, Ф. Сохін, О. Ушакова, Л. Федоренко та ін.) обстоюють думку, що старших дошкільників треба вчити висловлюватися у формі міркування. Здійснено спеціальні наукові розвідки, що спрямовані на формування в дітей «мовлення-доведення» (Л. Войтко) та «мовлення-пояснення» (Н. Кузіна), близьких до міркування. Проте бракує досліджень проблеми формування у дошкільників мовленнєвих умінь будувати міркування з урахуванням логіко-структурного й мовного (синтаксичного) аспектів висловлювання.

Таким чином, завданням методичної науки є створення методики формування у дітей старшого дошкільного віку умінь будувати міркувати з

урахуванням специфіки розвитку монологічного мовлення дітей не як суцільного потоку говоріння, а з позиції аналогічно-чуттєвого (інтуїтивного) оволодіння ними функціонально-смісловим типом зв'язного монологічного мовлення – міркуванням, з його особливими лексико-граматичними й синтаксичними категоріями (у їх текстуальному функціонуванні) та характерною формою.

Такий підхід до проблеми і обумовив вибір теми нашого дипломного дослідження – **«Методичні аспекти формування умінь у дітей старшого дошкільного віку будувати міркування на заняттях з розвитку мовлення».**

Мета дослідження полягає в теоретичній розробці та експериментальній перевірці методики формування у дітей старшого дошкільного віку умінь будувати міркування, зорієнтованої на оптимальну мовленнєву підготовку дитини до школи.

Завдання дослідження:

1. Вивчити логічні та лінгвістичні характеристики категорії «міркування»; узагальнити сучасний стан досліджуваної проблеми у філософській, психолінгвістичній, психолого-педагогічній та лінгвометодичній літературі.
2. Виявити лінгвістичні особливості міркувань старших дошкільників у спонтанному мовленні.
3. Розробити методику формування у дітей старшого дошкільного віку умінь будувати міркування.
4. Перевірити ефективність запропонованої методики.

Об'єкт дослідження – процес розвитку монологічного висловлювання типу міркування в умовах освітньої діяльності закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – методика формування у дітей старшого дошкільного віку умінь будувати міркування.

У дослідженні застосовувалися такі **методи**: теоретичні: аналіз психолінгвістичної, психолого-педагогічної та лінгвометодичної літератури з метою вивчення сучасного стану досліджуваної проблеми; лінгвістичний аналіз висловлювань дітей; моделювання мовленнєвих занять, словесних вправ, дидактичних мовленнєвих ігор; емпіричні: індивідуальні бесіди з дошкільниками;

узагальнення емпіричного матеріалу (дитячих висловлювань); анкетування вихователів; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи); статистична обробка результатів експериментального дослідження.

Базою для експериментального дослідження виступили Вишнівчицький ЗДО № 2 «Сонечко» та Чемеровецький ЗДО № 1 «Дзвіночок» Кам'янець Подільського району Хмельницької області. Експериментом було охоплено 30 дітей старшого дошкільного віку, понад 45 батьків та 10 вихователів ЗДО.

Практичне значення дослідження полягає у: розробці та можливості впровадження експериментальної методики з формування у дітей старшого дошкільного віку навичок і вмінь будувати міркування. Матеріали дослідження можуть бути використані при розробці методичних рекомендацій для вихователів закладів дошкільної освіти та батьків.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані в умовах практичної педагогічної роботи. Крім того, апробація та впровадження результатів дослідження здійснювалося шляхом публікацій та доповідей на міжнародних (2), всеукраїнських (11) та регіональних (2) конференціях та семінарах.

Результати дослідження впроваджені у освітній процес Вишнівчицького ЗДО № 2 «Сонечко» та Чемеровецького ЗДО № 1 «Дзвіночок» Кам'янець Подільського району Хмельницької області.

Публікації:

– *Проблема формування умінь будувати міркування у дітей старшого дошкільного віку* // Від творчого педагога до творчої дитини : гармонія партнерської взаємодії : зб. матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. 2021.

Структура роботи: дипломна робота магістра складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

ВИСНОВКИ

1. Проведене дослідження доводить, що методика формування в дітей старшого дошкільного віку умінь будувати міркування має важливе теоретичне й практичне значення для підвищення якості мовленнєвого розвитку дошкільників (функціонально-типізована спрямованість мовлення, структурне й мовностилістичне оформлення міркування, логічність та послідовність, доказовість, самостійність). Реалізація методики сприяє налагодженню перспективних зв'язків між старшою дошкільною та молодшою шкільною освітніми ланками в плані навчання дітей міркування як типу зв'язного мовлення.

2. Експериментально встановлено, що в дітей старшого дошкільного віку наявні природний потяг, інтуїтивна мовна здатність висловлювати міркування. В умовах спонтанного мовлення ці міркування недосконалі за структурою й мовним оформленням, тому дошкільники потребують кваліфікованої допомоги щодо навчання їх міркування.

3. З'ясовано, що основною причиною недостатньо ефективної організації процесу формування в дітей навичок і умінь будувати міркування є незначна обізнаність вихователів про міркування як функціонально-смісловий тип мовлення, структуру, лексико-граматичні й синтаксичні засоби його побудови, методи, лінгвометодичні засоби й форми навчання дітей монологу-міркування.

4. У дослідженні доведено, що формувати в дошкільників навички та вміння будувати міркування треба на емпіричному, аналогічно-чуттєвому, інтуїтивному рівнях на основі властивого дітям відчуття й сприймання мови шляхом організації спеціального лінгвістично коректного навчання.

До початку здійснення дітьми рефлексії над мовою й мовленням, осмислення і усвідомлення в школі I-го ступеня форми й значення міркування, об'єктивації міркування як типу мовлення, як лінгвістичного явища, **логічною основою** методики мають бути логічні принципи міркування та правила утворення причиново-наслідкових зв'язків та відношень. Дошкільникам для побудови

міркувань потрібно оволодіти на аналогічно-чуттєвому (інтуїтивному) рівні формально-логічними законами тотожності, суперечності, виключеного третього, достатньої підстави; засвоїти логічні правила виокремлення причиново-наслідкових зв'язків і відношень; практично опанувати основні форми вираження думок (поняття, судження, умовиводи); на рівні відчуття розгортати міркування відповідно до його структурних компонентів, встановлених у логіці (теза – аргументи – умовиводи).

Психологічним підґрунтям методики є концепція розвивального навчання. Урахування основних її положень передбачає організацію практичного формування у дітей старшого дошкільного віку навичок і вмінь будувати міркування (інтуїтивної мовної здатності в опануванні мови й мовлення), яке сприятиме загальному розвитку дитини, зокрема інтелектуальному, морально-вольовому й емоційному.

Процес формування в старших дошкільників навичок і вмінь будувати міркування здійснюється ефективніше, якщо методика спирається на *психолінгвістичні* дані про етапи породження монологічного мовлення, враховує особливості розвитку психофізіологічних механізмів мовлення (генералізація граматичних міжструктурних відношень, оперативна мовленнєва пам'ять, випереджувальний синтез – утримання й швидкий добір слів у процесі побудови міркування) та власне мовленнєвих (орієнтування, планування, реалізація, підсвідомий контроль).

Лінгвістичною основою навчання дітей монологу-міркування є висловлювання (текст, надфразова єдність). Опора на теоретичні засади висловлювання передбачає урахування в навчанні таких мовних параметрів, як синтаксична зв'язність і смислова цілісність, логічність, інтонаційна виразність, доречність вживання мовних засобів тощо.

5. Встановлено, що успішність та ефективність формування в дітей навичок і вмінь побудови міркування залежать: від умов і характеру навчання, коли враховуються специфіка дотеретичного (практичного) опанування дітьми міркування, рівень розвитку в них механізмів мовлення, мислиннєвих операцій

аналізу, синтезу, узагальнення, класифікації, порівняння, пізнавальної активності; від узагальнених знань дітей про предмети довкілля, їх істотні ознаки й властивості, розуміння причиново-наслідкових зв'язків між фактами та явищами навколишнього середовища, володіння різноманітними мовними засобами причиново-наслідкового значення; від безпосереднього чуттєвого досвіду дітей, багатства їхніх життєвих вражень.

Процес навчання дітей міркування доцільно здійснювати **поетапно**. Підготовчий (логіко-синтаксичний) етап спрямований на збагачення емпіричного мовленнєвого досвіду дітей (аудіювання й говоріння) синтаксичними конструкціями з підрядними причини та послідовному накопиченні в пам'яті дошкільників логічних (поняття, судження, умовиводи) та мовних (словосполучення й речення) форм вираження думки. Основний (функціонально-мовленнєвий) етап спрямований на практичне (аналогійно-чуттєве, інтуїтивне) опанування дітьми логічних та лінгвістичних закономірностей побудови висловлювання-міркування.

5. З'ясовано, що ефективними **методами** навчання дітей монологу-міркування є такі, що забезпечують аналогійно-чуттєве, інтуїтивне опанування дітьми композиції та лексико-граматичних засобів побудови міркування на практично-емпіричному рівні, а саме: інформаційно-рецептивні (пояснювально-ілюстративні), репродуктивно-творчі, частково-пошукові (евристичні), творчі (дослідницькі).

6. У дослідженні встановлено, що важливими **лінгвометодичними засобами** навчання дітей монологу-міркування є дидактичні мовленнєві ігри, мовні зразки-міркування, художні тексти, мовні вправи, комунікативно-мовленнєві ситуації. Вони сприяють формуванню в дітей відчуття міркування, забезпечують сприймання й розуміння його змісту, самостійну творчу побудову монологу типу міркування.

7. Визначено провідні **умови** формування в дітей навичок і вмінь будувати міркування, а саме: організація розвивального мовленнєвого середовища; дотримання міжпредметних зв'язків у процесі навчання дітей монологу-міркування; мотивація мовленнєвої діяльності, спонукання дітей до побудови міркування; стимулювання пізнавальної активності; застосування методів

пізнавально-чуттєвого, проблемно-пошукового, комунікативного, творчомовленнєвого характеру; створення проблемно-мовленнєвих ситуацій в різних видах дитячої діяльності; використання лінгвометодичної та дидактичної наочності; збагачення словника дітей лексико-граматичними й синтаксичними засобами побудови міркування; урахування й дотримання лінгвометодичних й дидактичних принципів навчання мови й розвитку мовлення; підвищення теоретико-практичної освіченості вихователів щодо навчання дітей монологу-міркування.

8. Узагальнення матеріалів дослідження дало змогу визначити **критерії** аналізу дитячих міркувань та розробити їх показники. У дослідженні виокремлено **структурні компоненти методики** формування в дітей старшого дошкільного віку навичок та умінь будувати міркування, а саме: мета, завдання, мовний зміст, методи, організаційні форми, лінгвометодичні й дидактичні засоби навчання дітей монологу-міркування.

9. Розроблена та експериментально перевірена методика навчання дітей монологу-міркування дала змогу відзначити, що вона є ефективною, тому що в експериментальних групах помічене значне зростання рівнів сформованості в дітей старшого дошкільного віку навичок і умінь будувати міркування.

Проблема формування в дітей навичок і умінь будувати міркування не вичерпується результатами виконаної роботи. Подальшого вивчення потребують такі питання: а) наступність у формуванні в дітей середнього та старшого дошкільного віку навичок побудови міркування; в) удосконалення методів навчання старших дошкільників монологу-міркування тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания : избр. психол. тр. : В 2 т. URL: http://elib.gnpbu.ru/text/ananyev_izbrannye-trudy_t1_1980/fs,1/ (дата звернення: 12.08.2021).
2. Ахутина Т.В. Порождение речи. Нейролингвистический анализ синтаксиса. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 2002. 215 с.
3. Бабич Н.Д. Лінгвопсихологічні основи навчання і вивчення мови. Чернівці : Рута, 2000. 174 с.
4. Баєв Б.Ф. Психологія внутрішнього мовлення. Київ : Рад. шк., 1966. 242 с.
5. Базовий компонент дошкільної освіти України : Наук. кер. : А. М. Богущ, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; Авт. кол-в: Богущ А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. Київ : Видавництво, 2021. 26 с. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
6. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. Москва : Искусство, 1979. 424с.
7. Бессмертная Н.В. Лингвистическая интерпретация текста. Москва : Высш. шк., 2003. 200 с.
8. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : наук.-метод. посіб. Київ : ІЗМН, 2008. 204 с.
9. Бібік Н.М. Формування пізнавальних інтересів першокласників // Навчання і виховання учнів 1 класу : метод. посібник для вчителів / Упор. О.Я. Савченко. Київ : Початкова школа, 2002. С. 100-116.
10. Блонский П.П. Педология / Под ред. В.А. Сластенина. Москва : ВЛАДОС, 2005. 288 с.
11. Богущ А. М. Концепція розвитку дитячого мовлення за Ж. Піаже // Педагогіка і психологія. 2000. № 3. С. 22–29.

12. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років. Монографія. 2-ге вид. Київ : Слово, 2010. 374 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1795100/> (дата звернення: 8.03.2021).
13. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови : Підручник / За ред. А. М. Богуш. Київ : Вища шк., 2007. 542 с. URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk727623.pdf> (дата звернення: 18.04.2021).
14. Богуш А., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність: мовленнєві ігри, ситуації, вправи : навч.-метод. посіб. 2-ге, допов. Київ : Слово, 2012. 304 с.
15. Божович Л.И. Избранные психологические труды : Проблемы формирования личности / Под ред. Д.И. Фельдштейн. Москва : Междунар. пед. акад., 2005. 209 с.
16. Булаховський Л.А. Психологія мови // Вибр. тв.: В 5 т. Київ : Наук. думка, 2005. Т. 1. С. 91-97.
17. Варзацька Л.О. Рідна мова й мовлення. Розвивальне навчання в початкових класах. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2001. 228 с.
18. Вашуленко М.С. Теорія і практика навчання української мови у 4-річній початковій школі. Київ : Освіта, 2002. 216 с.
19. Вашуленко М.С. Перспективність і наступність у мовленнєвому розвитку дошкільників та учнів першого класу // Дитинство : наступність і перспективність у навчанні й вихованні дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : [Зб.] / Укл. Д.С. Мазоха, О.О. Борисова, Н.В. Ігнатенко. Переяслав-Хмельницький, 2000. С. 138-140.
20. Виноградов В. В. О теории художественной речи : учебное пособие. Москва : Высшая школа, 1971. 240 с. URL: <http://e-heritage.ru/ras/view/publication/general.html?id=43626744> (дата звернення: 16.03.2021).
21. Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку / Укл. А. М. Богуш. Одеса : Маяк, 1999. 88 с.
22. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Київ : Либідь, 2003. 367 с.

23. Выготский Л. С. Вопросы детской психологии. Санкт-Петербург : Союз, 1997. 220 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1607988/> (дата звернення: 16.03.2021).
24. Гавриш Н.В. Розвиток мовленнєвотворчої діяльності в дошкільному віці. Донецьк : ТОВ Либідь, 2004. 218 с.
25. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. Москва : Наука, 1981. 139 с.
26. Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи. Москва : АПН РСФСР, 1961. 417 с.
27. Гончаренко А. Сучасні підходи до розвитку мовлення дітей // Дошкільне виховання. 2004. № 7. С. 22–23.
28. Дридзе Т.М. Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации // Проблемы семиотопсихологии. Москва : Наука, 1984. С. 7-18.
29. Дуткевич Т.В. Психологія дитяча : навч. посіб. 2-ге вид., стер. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ ім. І. Огієнко, 2016. 347 с.
30. Ейгер Г.В. Механизмы контроля языковой правильности высказывания. Харьков : Основа, 2009. 189 с.
31. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. Москва : Наука, 1982. 159 с.
32. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. Київ : Наук. думка, 2004. 255 с.
33. Закон України «Про дошкільну освіту». Київ, 2010. 32 с.
34. Загнітко А.П. Український синтаксис (науково-теоретичний і навчально-практичний комплекс). Київ : ІЗМН, 1996. Ч. 2. 240 с.
35. Закономірності розвитку українського усного літературного мовлення / За ред. М.А. Жовтобрюха. Київ : Наук. думка, 1995. 260 с.
36. Запорожец А. В. Избранные психологические труды. В 2-х т. / под. ред. В. В. Давыдова, В. П. Зинченко. URL: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/Z/ZAPOROJE_C_Aleksandr_Vladimirovich/_Zaporojec_A.V..html (дата звернення: 21.09.2021).
37. Зимняя И.А. Лингвopsихология речевой деятельности. Москва : Московский психолого-социальный институт, Воронеж : НПО : МОДЭК, 2001. 432 с.
38. Илларионова Ю.Г. Учите детей отгадывать загадки. Москва, 2002.

39. Калмикова Л.О. Теоретичні основи і шляхи вдосконалення методики мовленнєвої підготовки дітей до школи // Поч. школа. 2000. № 12. С. 8-11; 2001. № 2. С. 10-13.
40. Калмикова Л.О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей : психолінгвістичний та лінгвометодичний аспекти : Навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ : НМЦВО, 2003. 300 с.
41. Котик Т. Українська дошкільна лінгводидактика : історія, здобутки, перспективи. Одеса : СВД М.П.Черкасов, 2004. 296 с.
42. Крутій К.Л. Формування граматично правильного мовлення у дітей дошкільного віку. Запоріжжя : Ліпс, 2004. 389 с.
43. Крутій К. Л. Теорія і практика формування граматично правильного мовлення в дітей дошкільного віку (на матеріалі словотворення та морфології) : Дис...д-ра пед.н. Одеса, 2005. 440 с.
44. Леонтьев А.А. Основы психолингвистики. Москва : Смысл, 1999. 287 с.
45. Лосева Л.М. Как строится текст / Под ред. Г.Я. Солганика. Москва : Просвещение, 1980.
46. Лурия А.Р. Язык и сознание / Под ред. Е.Д. Хомской. Ростов-на-Дону : Феникс, 1998. 416 с.
47. Львов М.Р. Основы теории речи: Учеб пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 2002. 248 с.
48. Любашина В.В. Формування діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку в іграх за сюжетами художніх творів : автореф. дис.... канд. пед. Наук : 13.00.02. Одеса, 2007. 21 с.
49. Мацько Л., Мацько О. Аргументація як розділ риторики // Дивослово. 2003. № 10. С. 55-59.
50. Методика розвитку мовного спілкування / Укл. Т.О. Піроженко. Київ : Освіта, 1994. 194 с.
51. Методика розвитку рідної мови і ознайомлення з навколишнім у дошкільному закладі : навч. посібник / А. М. Богуш, Н. П. Орланова,

- Н. І. Зеленко, З. К. Лихолєтова. Київ : Вища школа, 1992. 414 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/2791808/> (дата звернення: 27.01.2021).
52. Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти 2021р.) <https://osvita.ua/doc/files/news/815/81519/6050be86b4f68482865820.pdf> (дата звернення: 27.01.2021).
53. Москальская О.И. Грамматика текста. Москва : Высшая школа, 1980.
54. Навчання і виховання учнів 1 класу : Метод. посібник для вчителів / Упор. О.Я. Савченко. Київ : Початкова школа, 2002. 464 с.
55. Нечаева О.А. Функционально-смысловые типы речи (описание, повествование, рассуждение). Улан-Удэ : Бурятское кн. изд-во, 1974. 214 с.
56. Никольская Р.И. Содержание и методы обучения связному высказыванию типа рассуждения в начальной школе: Автореф. дисс..... канд. пед. наук: 13.00 02. Москва, 1981.
57. Павелків Р., Цигипало О. Дитяча психологія : Підручник. 2-ге вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 400 с.
58. Палихата Е. Я. Система навчання українського усного діалогічного мовлення учнів основної школи : Автореф. дис д-ра пед. наук. Київ , 2005. 32 с.
59. Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка. Санкт-Петербург : Союз, 1997. 254 с. URL: https://bookap.info/clasik/zhan_rech_i_myshlenie_rebenka_1923/ (дата звернення: 17.04.2021).
60. Плющ М.Я., Припас Н.Я. Работа над текстом у початкових класах. Київ : Рад. школа, 1986. 168 с.
61. Поніманська Т. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.
62. Постоян Т. Г. Розвиток зв'язного мовлення дітей старшого дошкільного віку в процесі продуктивно-творчої діяльності : Дис. канд.пед.наук : 13.00.02. Одеса, 1998. 195 с.
63. Потебня А.А. Мысль и язык. Харьков, 1993. 225 с.

64. Програми розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> (дата звернення: 18.06.2021).
65. Психолінгвістика / Под ред. А.М. Шахнаровича. Москва : Прогресс, 1984. 366 с.
66. Психологічний словник. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/icgn/8prishak_osnovu_psiholog_pedagogiki/slov.htm (дата звернення: 18.06.2021).
67. Развитие речи детей дошкольного возраста / Под ред. Ф.А. Сохина. Москва : Просвещение, 1984. 223 с.
68. Развитие общения дошкольников со сверстниками / Под ред. А. Г. Ружской. Москва : Педагогика, 1989. 216 с. URL: <https://metodich.ru/razvitie-obsheniya-doshkolenikov-so-sverstnikami/index.html> (дата звернення: 22.03.2021).
69. Реферовская Е.А. Коммуникативная структура текста в лексико-грамматическом аспекте / Отв. ред. А.В. Бондарко. Л.: Наука, 1989. – 165 с.
70. Різун В.В., Мамалига А.І., Феллер М.Д. Нариси про текст. Теоретичні питання комунікації і тексту. Київ : Київ. ун-т, 1998.
71. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 713 с. URL: <http://www.marsexh.ru/etika.html> / (дата звернення: 15.07.2021).
72. Русанівський В.М. Мова в нашому житті. Київ : Наук. думка, 1989. 110 с.
73. Савченко О.Я. Барвистий клубок : Дивись, міркуй, відповідай: Навчання і розваги: Навч. посібник. Київ : Генеза, 2002. 112 с.
74. Психологія усного мовлення. Київ : Рад. школа, 1974. 207 с.
75. Скуратівський Л.В. Пізнавальні завдання з рідної мови. Київ : Рад. шк., 1987.
76. Слобин Д., Грин Дж. Психолінгвістика / Пер. с англ. Москва : Наука, 1976. 350 с.
77. Солганик Г.Я. Синтаксическая стилистика. Сложное синтаксическое целое. Москва : Высшая школа, 1991. 182 с.
78. Сохин Ф.А. Психолого-педагогические условия развития речи дошкольников в детском саду // Повышение эффективности воспитательно-образовательной работы в дошкольных учреждениях. Москва, 1988. С. 37-45.

79. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис / А.П. Грищенко, Л.І.Мацько, М.Я. Плющ, Н.І. Гоцька, І.М. Уздиган. Київ : Вища шк., 2002. 439 с.
80. Типы текста и специфика функционирования языковых средств / Под ред. Е.С. Скобликова. Куйбышев, 1986. 152 с.
81. Тихеева Е. И. Развитие речи у детей. Москва : Просвещение, 1981. 216 с.
82. Українська мова. Енциклопедія. Київ : Україн. енцикл., 2012. 752 с.
83. Федоренко Л.П. Закономерности усвоения родной речи. Москва : Просвещение, 1984. 160 с.
84. Хорошковська О.Н., Мацько Н.Д. Дошколарик. Київ : АртЕк, 1996. 230 с.
85. Цейтлин С.Н. Язык и ребёнок : Лингвистика детской речи : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : ВЛАДОС, 2000. 240 с.